

Familjerna och skatten

Det finns knappast stora motsättningar mellan kvinnor i olika situationer, möjligen mellan olika generationers kvinnor. De unga finner det i likhet med den manliga ungdomen naturligt att satsa på ett yrke där de kan få användning för inneboende anlag och bli ekonomiskt självständiga. Samtidigt är önskan om familjebildning och barnalstring djupt nedlagd i de unga människorna.

Problemet är hur dessa båda önskemål skall kunna förenas, skriver riksdagsledamoten Astrid Kristensson i denna artikel som föranletts av hr Strängs skatteförslag och debatten om hemmafruarna. Enligt en konservativ grunduppfattning måste en vettig familjepolitik slå vakt om familjen, samtidigt som den tar hänsyn till den enskildes önskemål. Kvinnan bör alltså betraktas som en individ, inte som ett kollektiv. Frågeställningen är inte »att locka kvinnor ut i förvärsarbete» eller att »kvinnans plats är i hemmet», utan att ge varje individ, man som kvinna, en chans att forma sitt liv efter egna önskemål, hävdar fru Kristensson.

Det förefaller troligt att syftet med finansministerns hemlighetsmakeri i skattefrågan varit att få allmänhetens reaktion på de huvuddrag i reformen som han låtit ofentliggöra. Har han blivit bönhörd överhövan? Säga vad man vill om den hastigt uppblossande debatten, nog har den fört fram familjepolitiken i rampljuset på ett sätt som ingen av våra familjeministrar lyckats med. Visst är det hög tid att denna grundläggande politiska fråga, som mer än de flesta angår den enskilda människan, verkligen blir föremål för en seriös debatt. Det är bara att beklaga att det är den svagaste länken (Camilla Odhnoff) i en i övrigt inte allt för kvalitativt högt stående regering som har tilldelats ansvaret härför.

Det kan ytligt sett förefalla som om debatten skulle röra sig om en värdering av två kategorier kvinnor – yrkeskvinnor och hemmafruar. Diskussionerna förs huvudsakligen av kvinnorna själva med männen som intresserade men föga engagerade åhörare. Ändå är det så att det stora problemet just utgörs av männens bristande engagemang i dessa frågor, deras föga utvecklade känsla av medansvar för barnens tillsyn och hemmets skötsel och deras ofta oförstående attityder till den naturliga önskan hos en kvinna att få förvalta sitt pund i ett yrkesarbete. För kvinnan gäller den mycket omskrivna valfriheten inte yrkesarbete *eller* arbete i hemmet utan yrkesarbete *och* hemarbete eller enbart hemarbete. För det första alternativet fordras en fysisk och psykisk styrka av stora mått, för det senare ofta en god psykisk balans

för att tåla den isolering, som åtminstone småbarnsmammor i sovstäder upplever.

Jag tror alltså inte att det i själ och hjärta finns så stora motsättningar mellan kvinnor i olika situationer, möjligen mellan olika generationers kvinnor. Den unga generationen kvinnor precis som den manliga ungdomen finner det naturligt att satsa på ett yrke, där de kan få användning för inneboende anlag och få en ekonomisk självständighet. Samtidigt är önskan om familjebildning och barnalstring djupt nedlagd i de unga människorna. Problemet gäller egentligen hur dessa båda önskemål skall kunna förenas.

Att bidra till att lösa den ekvationen är en uppgift för oss politiker. Vi har olika recept, beroende på vilken politisk grundsyn vi företräder. När det gäller familjens ställning i samhället avslöjas för närvarande ett mönster i den politik som regeringspartiet för, i fråga om såväl skattepolitiken som den familjerättsliga lagstiftningen, som inger oro. Det skulle vara frestande att här gå in på en analys av de mycket omfattande direktiv som utfärdats för den nya familjerättsutredningen, direktiv som tycks syfta till att försvaga familjens ställning. Eftersom detta ligger utanför ämnet för den här artikeln skall jag emellertid avstå härifrån.

Slå vakt om familjen!

Enligt konservativ grunduppfattning måste en vettig familjepolitik slå vakt om familjen, samtidigt som den tar hänsyn till den enskilde individens önskemål. Just detta att betrakta kvinnor som individer och

inte som ett kollektiv bör ligga väl till för en modern konservatism. Frågeställningen är inte »att locka kvinnor ut i förvärvsarbete» eller att »kvinnans plats är i hemmet», utan att ge den enskilde, man som kvinna, en chans att forma sitt liv efter egna önskemål. Hur skall med den utgångspunkten en skattepolitik se ut? Låt mig utgå från ett principiellt resonemang, som inte tar hänsyn till den faktiska verklighet som nödvändiggör modifikationer i ej oväsentlig utsträckning!

Två yrkesarbetande ungdomar beslutar gifta sig. Förn kommer de att i och med giftermålet beskattas efter en lägre skatteskala än som ogifta. Om hustrun vill sluta sitt förvärvsarbete, får mannen utnyttja hennes ortsavdrag oberoende av om det finns barn eller ej. Det innebär att han får ett extra avdrag på 2 250 kronor. Om hustrun fortsätter förvärvsarbete får hon ett extra avdrag på 300 kronor. Finns det någon rimlig motivering för att civilståndet skall påverka beskattningen på detta sätt? Man räknar med att inte mindre än 3 miljarder kronor utgörs av dylika skattelättnader på grund av äktenskap. Ändå är det en rätt vanlig uppfattning att det blir billigare för två personer att ha gemensamt hushåll än att var och en hushållar för sig. Två folkpensionärer som är gifta med varandra får en reducerad folkpension förmodligen med den motiveringen. Från principiell synpunkt kan jag inte inse att det finns någon motivering att enbart civilståndet skall påverka skatteuttaget. En beskattning som är neutral i förhållande till civilståndet kan inte bli nå-

got hot mot äktenskapet. Det är i stället försörjningsbördan som bör vara avgörande. En make bör självfallet inte anses vara en försörjningsbörda för den andra maken.

Förekomsten av barn

De ekonomiska problemen uppkommer emellertid när familjen får barn. Som bekant tar skattelagstiftningen inte hänsyn till förekomsten av barn. Enligt min mening skulle den nu aktuella skattedebatten vinna på om skillnad gjordes mellan barnfamiljernas och de barnlösa familjernas situation. Att de förra har väsentliga omkostnader för barntillsynen kan inte bestriktas. Detta gäller om hustrun är förvärvsarbetande eller hemarbetande. Under många år har moderata samlingspartiet hävdat att barntillsynen i det egna hemmet måste göras konkurrenskraftig i förhållande till den kollektiva barnavården. Vi tror att trygghet och omvårdnad i det egna hemmet är en god start i livet. Detta behöver självfallet inte betyda isolering. Det är naturligtvis angeläget att tillgången till förskolor ökar så att barnen i förskoleåldern får en chans att under pedagogisk ledning vänja sig vid gemenskapen i en kamratkrets.

Så som den nuvarande skattepolitiken är utformad får extra avdrag ej göras för barntillsyn, såvida inte hustrun är yrkesarbetande, då ett visst avdrag i procent av hennes inkomst, högst 2 700 kronor per år, får göras. Undra på att hemhjälpssystemet blir svårlöst. Vem tror att det går att få en helårsarbetare för detta belopp,

även om utgångspunkten är en kvinnlig arbetstagare med små löneanspråk! En väsentlig dubbelbeskattning sker alltså av det arbete som utförs för barntillsynen i hemmen. Daghemmen, vars antal är helt otillräckligt, subventioneras med belopp som vida överstiger det maximerade avdraget för barntillsyn i det egna hemmet.

Det är således uppenbart att den skattepolitik som socialdemokraterna genomfört, delvis i samförstånd med såväl folkpartiet som centerpartiet, innebär ett klart favoriserande av den kollektiva barnavården. Den som har turen att få en daghemsplats för sitt barn erhåller alltså en direkt subvention på betydande belopp, under det att den som haft möjlighet att ordna tillsyn i det egna hemmet ej ens får göra avdrag för den *verkliga* kostnaden härför.

Utan alternativ

Från moderata samlingspartiets sida har under flera år yrkats att förvärvsavdrag bör få göras för den verkliga kostnaden för barntillsynen, oavsett hur den ordnas. Detta skulle väsentligt vidga möjligheterna för barnfamiljerna att finna olika lösningar på barntillsynsproblemet. Det skulle också medföra att lönesättningen för barnavården kunde göras mer konkurrenskraftig, och att den svärmotiverade dubbelbeskattningen försvann. Varför kan för övrigt hemmet ej betraktas som en rörelse, där investeringar i hushållsmaskiner får avskrivnas? En dylik rationaliseringsåtgärd är inte egendomligare än den rationalisering i företag som görs för att frigöra arbetskraft.

Denna felaktiga och trångsynta skattepolitik har lett till att många kvinnor saknat andra alternativ än att helt lämna yrkesarbetet och stanna hemma och sköta om barnen. De har sedan vid 40–45 års ålder funnit att deras yrkeskunnande försvunnit, att ingen arbetsgivare vill ha en arbetstagare som uppnått denna »aktningvärda ålder». Trots att dessa kvinnor har mer än 20 år kvar till pensionsåldern får de alltså inte chansen till ett yrkesarbete. Helt naturligt har de många åren med det egna hemmet som arbetsplats gjort dem tveksamma till att verkligen våga satsa på en yrkesverksamhet. Eventuellt hemmavarande familjemedlemmar har också blivit vana vid en viss service och omvårdnad som de har svårt att avstå ifrån. Det psykologiska trycket gör att endast ett alternativ återstår. Det kan därför inte vara rimligt att genom en skatte-reform lägga ytterligare pålagor på dessa familjer.

Det är den socialdemokratiska skattepolitiken som hittills försvårat för många kvinnor att välja annat än hemarbete som livsuppgift. Det är också den socialdemokratiska skattepolitiken med hr Sträng som primus motor som genom de senaste årens skatteomläggningar och skatteskäpningar försvårat i stället för underlättat övergången till en individuell beskattning. De synpunkter i den allmänna skatteberedningen som representanter för löntagarorganisationerna förde fram beaktades inte. I stället genomfördes reformer som gick stick i stäv mot deras önskemål. Kommer regeringspartiet nu också att med

Strängs hittills hemliga skatteförslag lägga ytterligare sten på bördan genom att för den generationen slopa den skattefavör som f n följer med äktenskapet? Det är dock tänkbart att finansministern tar intryck av den häftiga kritik hans skatteförslag hittills föranlett och modifierar detta i en mera familjevänlig riktning. Hans avslöjande av en extra höjning av momsens tyder på att han tänker använda den inkomstförstärkningen till att förändra sitt skatteförslag till de hemarbetande hustrurnas favör. Skulle så ske, vilket förefaller troligt, har oppositionen vunnit en framgång.

Försämringar för mellangrupperna

Enligt uppgift kommer finansministern dock ej att föreslå några förändringar för de sk faktiskt sambeskattade, förutom de försämringar som drabbar de skattskyldiga i högre inkomstlagen. Bland de faktiskt sambeskattade, t ex jordbrukare och småföretagare, finns hustrur som formellt rubriceras som hemarbetande men som i realiteten är både yrkesarbetande och hemarbetande med en utomordentligt slit-sam arbetsdag där fritidsproblem sannerligen ej existerar. Jag har i flera år motionerat om att mannen, om det är han som är skriven för jordbruket eller rörelsen, skulle få betala lön till sin hustru och tillåtas göra avdrag i sin deklaration här för precis som för annan anställd arbetskraft. Hustrun skulle då kunna tjäna ihop en egen pensionsrätt samt få sjukpenning och andra förmåner baserade på värdet av hennes arbetsinsats. Motionen har var-

Skattepolitik och finanspolitik

je år stötts av moderata samlingspartiets riksdagsmän, men avslagits av riksdagsmajoriteten under återopande av att frågan nog skulle lösas i samband med den förestående skattereformen.

Att familjebeskattnings utformning är en central fråga får emellertid inte undanskymma det faktum att finansministerns skatteförslag i sina grundtankar egentligen syftar till en omfördelning av skattebördan för att ytterligare skärpa progressiviteten för de stora grupperna mellaninkomsttagare och de högre inkomsttagarna. Alla politiska partier är självfal-

let intresserade av att söka lösa låginkomsttagarnas problem. Det är bara metodiken att nå detta mål som är olika. I moderata samlingspartiet hävdar vi bestämt att grundförutsättningen för att resurser skall skapas, vilka möjliggör att förbättra den ekonomiska situationen för låginkomsttagarna, är att skattepolitiken görs produktionsfrämjande, så att arbetslusten stimuleras. Det är endast därigenom vi kan öka den ekonomiska tillväxten i landet, och det är endast därigenom som möjlighet skapas till fortsatta reformer.